

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

ВИХОВАНЕЦЬ ЗОРІНА СЕРГІЇВНА

УДК 141.7: [81`27+33]

**МОВНА РЕАЛЬНІСТЬ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТОНІКИ
ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ**

09.00.03 - соціальна філософія та філософія історії

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник - доктор філософських наук, професор
Герасимова Ельвіра Миколаївна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
професор кафедри соціальної філософії та
філософії освіти.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, доцент
Олексенко Роман Іванович,
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
завідувач кафедри філософії;

кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник
Червона Олеся Миколаївна,
Інститут вищої освіти Національної академії
педагогічних наук України, старший науковий
співробітник відділу якості вищої освіти.

Захист відбудеться 27 листопада 2015 року о 15.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, Україна, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, Україна, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 27 жовтня 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. П. Кивлюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасна парадигма неоекономічних знань створює необхідний контекст світової системи господарських координат у межах якої формуються відмінні риси та властивості основних тенденцій сучасної світової економіки. Визначними рисами такого глобального економічного дискурсу стає домінування ринкових основ і відносин в системі функціонування сукупних міжнародних ринків товарів, послуг, технологій, фінансових ресурсів, робочої сили тощо. Але з точки зору теоретико-методологічних засад соціальної філософії невизначеними залишаються субстанціональні основи економіко-господарського процесу та пізнавальні механізми його мовних практик у системі економічних знань.

Суспільна необхідність економіко-виробничої діяльності постає сьогодні як світова даність та аспект родового існування людини, причому залучитися до якої вона може тільки через освоєння форм національної та світової культури, тобто завдяки мові, смислової життєво-побутової символіки, способам і різновидам господарської діяльності тощо. Проблеми свого життєзабезпечення людина ніколи не змогла б вирішити поодиноці, саме суспільна необхідність у міжособистісній комунікації, потреба і турбота про інших людей, як про себе, є специфічною ознакою людського роду в якому одночасно діє й біологічна необхідність, тобто мова людини і самі індивіди є з необхідністю включеними у соціально-економічний контекст. Розглядаючи мовну реальність соціально-економічного буття у формі тексту, головним об'єктом дослідження ми залишаємо людину. У такий спосіб формується оригінальний текст сучасної економічної культури, який включає світогляд людей та особливості ментальної системи їх взаємодії, спосіб і характер соціально-економічного існування, своєрідну знакову систему у вигляді фіксованої інформації тощо.

Безпосередня економіко-виробнича діяльність не є вродженою рисою людини, а складається внаслідок функціонування мовно-інформаційних потоків, пов'язаних із такою властивістю людської психіки як свідомість. Така здатність існує завдяки мові – специфічній знаково-символічній системі, що з'являється з потреб регуляції міжлюдських стосунків. Можемо стверджувати, що пріоритетне значення у сучасній філософії економіки сьогодні вже належить не стільки свідомості, скільки мовним процедурам.

Таким чином, мова є матеріальним носієм соціально-комунікативної взаємодії між людьми, тому фундаментальна типологія граматики та фундаментальна типологія суспільно-економічних відносин органічно ототожнюється між собою, а дослідження механізму становлення мовної реальності сучасної архітекtonіки соціально-економічних знань як своєрідної процедури об'єктивізації індивідуальної свідомості людини та формування мозаїчної культурної традиції в глобалізаційному процесі трансформації світового господарства є безперечно актуальним завданням.

Ступінь наукової розробки проблеми. На початку ХХ ст. висувається ідея того, що головним засобом філософствування є мова і для багатьох шкіл сучасної філософії вона залишається основним об'єктом дослідження. Сьогодні можна

стверджувати, що сучасна методологія науки віддзеркалює проблемність безпосереднього взаємозв'язку можливостей мовного конструювання та форм соціально-економічної діяльності.

Базові засади філософії мови розпочинаються з ейдоса Платона, монади Г. Лейбніца, «речі у собі» І. Канта, об'єктивного поняття Г.В. Гегеля, як глибинного рівня мовної свідомості у вигляді «предмет – загальна ознака»; з філософського Ніщо або лінгвістично неподільної дійсності в граматиці Н. Хомського; екзистенціалізм С. К'єркегора, феноменологія Е. Гуссерля і М. Гайдеггера формують проміжний рівень мови у вигляді семантичної структури «безпосередня ознака – предмет – опосередковуюча ознака – опосередкована ознака». Такі представники структуралізму як К. Леві-Строс у рамках наукового підходу використовують прийоми лінгвістики в теоретичній етнографії духовних структур первісних племен, також запропоновані мовні методики в контексті сучасності використовуються Р. Бартом, Ж. Лаканом, П. Уінчем тощо. Мовний потенціал досягає наукової стадії завдяки дослідженням К.-О. Апеля, Л. Вітгенштейна, Ю. Габермаса, Г. Гійома, Ж.-Ф. Ліотара, Ф. де Соссюра тощо.

Звертаючи увагу на прийняті в літературі уявлення про соціальну детермінованість мови та процес коеволюції мови та суспільства, особлива увага звертається на філософські побудови А. Грамши, Ж. Дерріда, В. Дільтея, В. фон Гумбольдта, Ж.-Ф. Ліотара, А. Мейо, У. Еко тощо. Започатковують розгляд феномену сучасного суспільства, відмінною рисою якого стає втрата реальних основ існування людини, її світу праці та речей Ж. Бодрійяр та Е. Тоффлер. У свою чергу, М. Фуко пропонує новий спосіб співвідношення між словами і речами в системі аналізу багатства як такого, що є неоціненним вкладом у розуміння сучасних змін соціально-економічного характеру в умовах глобалізації. Згодом Л. Вітгенштейн і Б. Рассел намагались визначити пізнання як проблему логічного аналізу мови та символів, але значення мовного потенціалу досягає наукової стадії тільки завдяки дослідженням Г. Гійома, Т. Грімма, В. Дільтея, Ж. Дерріда, С. Кріпке, Ю. Кристевой, Ж. Лакана, О. Розенштока-Хюсси, Ф. де Соссюра, М. Фуко, У. Чейфа та інших.

Огляд наукових джерел свідчить про те, що актуальна проблематика дослідження потенціалу мовного підходу, який має безмежний креативний потенціал у відношенні феномену смислоутворення в системі соціально-економічного знання, стає предметом уваги таких сучасних вітчизняних науковців як В. Андрущенко, Н. Ашиток, В. Вашкевич, Е. Герасимова, А. Гижа, Л. Дротянко, С. Кримський, С. Куцепал, В. Лук'янець, В. Лях, Р. Олексенко, М. Попович, З. Самчук, О. Скубашевська, О. Хома, Л. Червона та інших.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема зміст дисертаційного дослідження є складовою частиною комплексної науково-дослідної теми кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Філософські засади єдності гуманітарних, природничих і технічних завдань в освіті сучасного вчителя» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України №732 від 27 жовтня 2006 р. та рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол №5 від 22 грудня 2006 р.). Тема дисертації

затверджена на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол №6 від 30 січня 2014).

Метою даного дослідження є розробка та обґрунтування цілісної соціально-філософської концепції мовної реальності сучасної архітекτονіки економічних знань у дискурсі становлення глобалізованого світу.

Для досягнення поставленої мети сформульовані такі **завдання**:

- здійснити ретроспективний аналіз змістовного наповнення категорії мовної реальності економічних знань;
- з'ясувати зміст мовної реальності як теоретичного конструкту «нової» онтології соціальності;
- обґрунтувати методологічну культуру взаємовиміру економіко-виробничої діяльності та мовного потенціалу як феномену комунікації;
- розкрити часовий вимір економічної реальності та структури мови;
- проаналізувати мовні та комунікативні засади соціально-економічного діалогу та когнітивної взаємодії економічних практик;
- виявити соціальний феномен формування вартості як зразка граматики сучасної економіки;
- дослідити мовно-культурний простір економіко-виробничої діяльності як сфери лінгвістичної праксеології;
- проаналізувати мовну реальність як спосіб інтерпретації економічного буття в українському інтелектуальному дискурсі;
- розкрити екзистенційні відносини символіко-економічних структур: предметного поля знаків і місце суб'єкта.

Об'єктом дисертаційного дослідження є мовна реальність економічних знань як багатовимірне уособлення соціальної дійсності.

Предметом дослідження є мовна природа архітектоніки економічних знань у дискурсі становлення глобалізованого світу.

Методологічна основа дослідження. Науковий аналіз має на меті продемонструвати процес розширення змісту та практичного застосування в теорії таких методологічних принципів як поліфонізм або гармонійне багатозвуччя ідей, діалогізм як спосіб створення смислового простору співіснування думок, когнітивний креатив мовних практик тощо.

Головними методами дисертаційної роботи є функціонально-інструментальний, герменевтичний, системно-структурний, а також теорія та метод дискурс-аналізу; застосування методів компаративного аналізу, аналітичного, діалектичного, історико-логічного і ретроспективного забезпечують аналіз взаємовідносин та зв'язків базових складових мовного виміру економічної реальності.

Метод системно-генетичний або синхронно-генетичний дозволяє проаналізувати мовні явища не у стані статичності, а в динаміці, причому динаміка розуміється не як зміни мови у часі (стан діахронії), а як дериваційні переходи у синхронії; у граматиці цей метод набуває назви метода граматичної (синтаксичної) деривації.

За допомогою обраної методології в процесі вирішення поставлених завдань були отримані результати, що складають зміст **наукової новизни** даного

дослідження в сукупності репрезентують адекватний образ мовної реальності архітекτονіки економічних знань в процесі глобалізаційних перетворень світового господарства.

Зазначена концептуальна новизна конкретизується в наступних наукових положеннях, що виносяться на захист:

вперше:

- проаналізовано специфіку механізму формування мовної реальності архітекτονіки економічних знань як універсального засобу об'єктивізації індивідуальної свідомості та соціокультурної традиції в ситуації сучасних трансформаційних процесів у світовому господарстві, надається авторське визначення мовної реальності у значенні феномену постнекласичного дискурсу; доведено, що система понять та категорій створює архітекτονіку способів конструювання буття, тому надання змістовної характеристики існуючої соціально-економічної реальності набуває тотожності процесу мовного конструювання;

- досліджено культуру взаємовпливу економіко-виробничої діяльності людини та мовного потенціалу, який створюється за рахунок акумуляції знання реальних людських спільнот, опосередковано відображаючи глибинні структури їх суспільного буття та економіко-виробничої діяльності; доведено, що у межах мови практичні знання набувають свою унікальну системність і когерентність, що обумовлює відносну самостійність її закономірностей, утворюючих можливість спілкування та взаєморозуміння між людьми у сфері соціально-економічних відносин;

- проаналізовано соціальний феномен формування вартості як зразка граматики сучасної економіки та з'ясовані можливості граматичного пояснення метафізичного характеру такої категорії як вартість; було досліджено єдиний процес входження речей в систему обміну та їх співвідношення на принципах рівності й аналогії, що в кінцевому рахунку надає можливість їх оцінки; доведено, що вартість відповідає атрибутивній функції дієслова у загальній граматиці, коли констатація речення формує точку відліку мови; постійний процес обміну забезпечується постійним розчленуванням вартості певного об'єкту всіма іншими оцінюючими вартостями, але саме тут вартість починає виконувати функцію зчленування, яку загальна граматика визнає за всіма недієслівними складовими речення, що виконують функцію іменування;

удосконалено:

- соціально-епістемологічні принципи дискурсивної практики існування сучасної архітекτονіки економічних знань як механізму співвідношення смислу та форми істини, а також способу семантичного рівня вияву економіко-господарського буття; доведено, що тільки економічні знання створюють можливості уречевлення енергії людей в результатах як безпосередньо виробничої, так і умовно-символічної економіко-господарської діяльності;

- розуміння когнітивної взаємодії економічних практик як особливого способу отримання, передачі та осмислення знання в процесі комунікації, яка формується на основі пізнавальної діяльності людини в системі соціально-економічних відносин, практична діяльність якої визначається специфічним

впливом національних ідей, цінностей та історично сформованим господарським досвідом;

отримали подальший розвиток положення про:

- дослідження безперервного процесу формування смислового простору архітектоніки економічних знань за методикою використання пізнавальних мовних практик; доведено, що мова є матеріальним носієм соціально-комунікативної взаємодії між людьми, тому фундаментальна типологія граматики та фундаментальна типологія суспільно-економічних відносин органічно ототожнюється між собою;

- розуміння того, що мова не віддзеркалює значення речей і процесів певної сфери діяльності, а розкриває їх зміст і надає значення у межах практичної діяльності виробничо-матеріального характеру; обґрунтовується механізм генетичного вживання економіко-господарських понять на певній історичній території та процес формування семіотичного простору соціально-економічної культури і процедури розпізнання її слів-знаків, завдяки яким вибудовується система розуміння економічного менталітету в українському інтелектуальному дискурсі;

- фундаментальну проблему співвідношення реального часу та мови, було досліджено принципів засади формування повної семантичної структури мови: безпосередня ознака – предмет – опосередковуюча ознака – опосередкована ознака, з урахуванням специфіки соціально-економічної діяльності людини;

- теорію грошової ціни, яка відповідає алогічному процесу в граматиці мови у вигляді аналізу коренів і мови дії та виконує функцію деривації або зміщення смислу; з'ясовано, що гроші, як й слова, повинні виконувати функцію означення: балансування цін уособлює собою процес балансування між грошовим металом та всіма видами багатства й за аналогією відповідає процесу риторичного зміщення до первинного значення словесних знаків;

- твердження про те, що у період постіндустріальної ери механічна частина основного капіталу поступово втрачає свою значущість у порівнянні з нематеріальною працею, а інтелект стає атрибутом живої праці, яка все більше набуває форми мовленнєвих дій, тому сучасний когнітивний капіталізм визначає характер існування живої праці як мовно-комунікаційної;

- аналіз екзистенційних відносин символіко-економічних структур у площині взаємодії предметного поля знаків та місця суб'єкту за допомогою семантики, яка забезпечує диференційовану модальність зазначеного відношення, структурність та рівні значень, моменти актуалізації означуваного та розміщує терміни вказаного відношення в конкретне соціально-економічне поле їх існування; доведено, що людина виступає як означуване та частково включається до моделей, які формують її відношення до навколишнього соціально-економічного буття, але у той самий час вона залишається й означуваним, тобто тим, від кого опосередковано залежить формування зазначених моделей.

Теоретичне та практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що дослідження дозволяє осмислювати цілісне уявлення мовної реальності сучасної архітектоніки економічних знань в процесі глобалізаційних перетворень світового господарства в його основних вимірах і формах. Матеріали і висновки

дослідження можуть бути використані при підготовці лекційних курсів з філософії, мовознавства, економічної теорії, політології, філософії мови, а також у розробці державних соціально-економічних програм розвитку, створення теоретико-методологічних засад для формування ефективних стратегій поступу та прогнозування гуманітарних перетворень в сучасному українському суспільстві.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійної дослідницької роботи. Основні положення й висновки дисертації розроблені автором особисто й знайшли відображення в його наукових публікаціях.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення, практичні висновки та рекомендації, викладені в дисертації, обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, а також на низці міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарів різного рівня: IV Всеукраїнська науково-методична конференція «Шляхи підвищення ефективності навчального процесу у вищому навчальному закладі» (м. Вінниця, 2013); II Всеукраїнська науково-практична конференція (присвячена Всесвітньому дню філософії) «Філософські проблеми сучасності» (м. Херсон, 2014); IV Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Сучасні соціально-гуманітарні дискурси» (м. Дніпропетровськ, 2014); Всеукраїнський «круглий стіл» : антропологічний та соціокультурний виміри глобалізованого світу (м. Київ, 2014); Всеукраїнська науково-практична конференція «Філософія, суспільство, освіта: виклики сучасності» (м. Київ, 2014); VII Міжнародної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу та практичних працівників галузей народного господарства «Економіка: сучасні проблеми та перспективи розвитку в кризових умовах» (м. Вінниця, 2014); Міжнародна конференція «Духовна поліфонія Європи» (м. Ольштин (Польща), 2014); Звітна науково-практична конференція викладачів, аспірантів та докторантів Інституту магістратури, аспірантури та докторантури (м. Київ, 2014); Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми громадянського поступу українського суспільства: філософсько-правові та соціально-психологічні аспекти» (м. Чернігів, 2015); Міжнародна науково-практична конференція «Імперативи поступу України в умовах цивілізаційних викликів сучасного світу» (м. Київ, 2015); I Міжнародна науково-практична конференція «UKRAINE – EU. MODERN TECHNOLOGY, BUSINESS AND LAW» (Kosice, Slovakia, 2015).

Публікації. Основні положення, ідеї та висновки дисертаційної роботи оприлюднені в 14 одноосібних публікаціях, з них - 4 одноосібних статей у наукових фахових виданнях України з філософських наук, 1 - у закордонному науковому виданні, 4 – статті в інших наукових виданнях, 5 – тези доповідей на конференціях.

Структура дисертації зумовлена специфікою її предмета та логікою розкриття теми, а також метою та головними завданнями дисертаційного дослідження. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, поділених на вісім підрозділів, висновків і списку використаних джерел (427 найменувань). Загальний обсяг дисертації – 209 сторінок, із них 175 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У «Вступі» обґрунтовується актуальність дослідження, аналізується стан його наукової розробки, сформулюється мета та основні завдання дисертаційної роботи, окреслюються методологічні засади і принципи дослідження, анонсується його наукова новизна, теоретичне й практичне значення, розкривається зв'язок дисертаційної роботи з науковими планами, темами, наводяться відомості про апробацію результатів дослідження, публікації та структуру дисертації.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження мовної реальності сучасної архітекτονіки економічних знань» здійснюється систематизація теоретико-методологічних засад проблематики взаємозв'язку можливостей мовного потенціалу та форм соціально-економічної діяльності. Мовний потенціал створюється за рахунок акумуляції будь-якого знання реальних людських спільнот, опосередковано відображаючи глибинні структури їх соціального буття, у тому числі й економіко-виробничого.

У підрозділі 1.1. «Ретроспективний аналіз змістовного наповнення категорії мовної реальності економічних знань» висвітлюється процес формування та смислового наповнення базових концептів сучасної архітекτονіки соціально-економічних знань в їх історико-логічному розвитку та системній взаємодії зі способами і формами пізнавальних мовних практик.

У процесі суспільно-історичного поступу поняття «мовної реальності» зазнає суттєвих лінгво-семантичних трансформацій, а ситуація постмодерністського контексту підкреслює неможливість артикуляції самої реальності, замінюючи її гіперреальністю як можливості симулювання реального. Зазначена прагматика мови, наприклад у творах К.-О. Апеля і Ю. Габермаса, досліджується як сфера різноманітних мовних комунікацій і лінгвістичних практик, Ж.-Ф. Ліотар анонсує мультиверсум «мовних агоністик», Л. Вітгенштейн пропонує спонтанне різоматичне розростання «мовних ігор», П. Рікер відкрите сімейство різнорідних герменевтик тощо. Оригінальна наукова позиція була запропонована О. Розенштоком-Хюссі, він вважав, що об'єктивний метод Декарта підходить тільки для природничих наук, а не для суспільних.

Значення мовного потенціалу досягає наукової стадії завдяки дослідженням Ф. де Соссюра, саме він для пояснення смислу мовного знаку використовував порівняння зі сферою товарно-грошових відносин, його ідеї продовжує розвивати Г. Гійом, стверджуючи про те, що мова і мовлення співвідносяться як потенція і реакція, у той час як потенція мови виступає у вигляді її віртуальності. Фактично, ідея віртуальності мови надалі створювала умови розуміння та використання теорії мовних ігор, розвиток якої в рамках лінгвопрагматики здійснює Л. Вітгенштейн. Розуміючи прагматичні вимоги соціально-економічної теорії, він сформулював одну з базових тез своєї філософії стосовно того, що значенням слова й є процес його використання. У ситуації Постмодерну реальність як така закінчує своє існування, а з точки зору Ж. Бодрійяра вона стає гіперреальністю симулякрів, тому наступні два підрозділи присвячені дослідженню мовної реальності у сфері соціально-економічного знання з точки зору феномену постнекласичного дискурсу.

Підрозділ 1.2. «Мовна реальність як теоретичний конструкт «нової» онтології соціальності» аналізує сучасну парадигму неоекономічних знань та невизначеність субстанціональних основ економіко-господарського процесу, що надає актуальності дослідженню континууму категоріального апарату неоекономіки та процесу формування сучасних понять соціально-економічної сфери знання за допомогою пізнавальних мовних практик.

У межах класичного способу мислення орієнтиром був об'єктивний характер дослідження соціально-економічного буття у вигляді однозначно сформульованих базових значень. За умови визнання «лінгвістичного перевороту», в системі наукового пізнання під впливом соціально-економічних змін починається плюралістичний процес розмивання значень наукових категорій. У результаті в методологію економічної науки «офіційно» допускається можливість аналізу мови, розпочинається процес дослідження стильових і метафоричних особливостей економічних текстів. Завдяки такому підходу створюються пластичні комунікативні структури аргументованого діалогу.

Своєрідний порівняльний аналіз між обміном мовленнєвими елементами та функціонуванням грошей першим надає Ф. де Соссюр. Головними властивостями грошей визначається здатність обмінюватися на реальні матеріальні блага та можливість грошової одиниці співвідноситися з іншими одиницями даної грошової системи, тобто вони забезпечують наявне співвідношення всіх елементів внутрішньої системи між собою. Відповідно, здатність грошової одиниці обмінюватися на реальні матеріальні блага є процесом, що аналогічний структурному виміру мови, а процес внутрішнього співвідношення елементів грошової системи схожий на функціональний розподіл у мові.

Архітектоніка сучасного категоріального апарату економічних знань має пластичну мозаїчну структуру та організаційно відповідає принципам функціонування мовної гри, коли базові економічні категорії набувають полісемантичного характеру, причому суттєві зміни зазначеної категоріальної мережі відбуваються на зламі наукових парадигм. У свою чергу, філософія постмодернізму не визнає поняття реальності, так як мовна гра не дає реальності можливості бути присутньою, наприклад, за зовнішнім проявом феномену грошей знаходиться лише те, що не можна собі уявити.

Таким чином, мовна реальність у значенні феномену постнекласичного дискурсу сприймається як самоузгоджений текст або граматично фіксований спосіб знакового закріплення соціально-економічних смислів у процесі їх розгортання на лінійній осі реального часу. Завдяки граматиці природної мови, за допомогою пізнавальних мовних практик, вона уособлює собою способи конструювання соціально-економічного буття та, актуалізуючи його потенційні смисли, забезпечує системну побудову розуміння економічного менталітету певного народу.

Підрозділ 1.3. «Теоретико-методологічна культура взаємовиміру економіко-виробничої діяльності та мовного потенціалу: феномен комунікації» аналізує механізм акумуляції знання глибинних структур соціально-економічного буття певними людськими спільнотами у формі мовного потенціалу. Методологія діалогізму, як культура творення смислового простору співіснування

думок, включає в себе рівень суспільних діалогових моделей соціального буття людей та рівень особистої діалогової моделі, коли людське пізнання спрямоване на особистісний пошук відповідей на складнощі матеріально-господарського характеру облаштування свого життя. Вирішення дилеми зазначених рівнів стає можливим завдяки тексту, який фіксує реальність їх існування, означає явища соціально-економічної реальності та розкриває світоглядні підходи самого суб'єкта як творця тексту.

Звертаючись у даному контексті до концепції деконструктивізму Дерріда, відповідно до якої всі знання сконцентровано в тексті, він стає самодостатнім і завдяки зусиллям суб'єкта може бути як знищений, так і створений знову, що призводить до його безмежного розширення, причому проблема розуміння або вивчення тексту є завданням герменевтики, але специфіка виробництва і споживання текстової конструкції визначається світоглядною позицією особистості. Результатом такого поєднання об'єктивної інтегральної системи економічного знання та ціннісно-світоглядної складової в систематизованому вигляді стає можливість досягнення істини.

Можемо констатувати, що процедура визначення внутрішніх граматичних закономірностей надає можливість дослідження та встановлення єдності мови зі свobodною волею людини, а цей процес є тісно пов'язаним з ідеологічними і політичними механізмами функціонування в суспільстві. Отже, якщо проводити своєрідну паралель між розвитком економічної теорії, як такої, та процесу формування мовних практик, то можна констатувати, що смисли у мові визначаються завдяки граматичним конструкціям, як реальний обмін товарів здійснюється за допомогою праці.

Другий розділ – «Континуальність мовної реальності економічних знань як органічної смислової цілісності» - присвячено аналізу безперервного процесу формування смислового простору архітекtonіки економічних знань за методикою використання мовних пізнавальних практик.

Підрозділ 2.1. «Часовий вимір економічної реальності та структура мови: людина – соціально-економічна дійсність – реальний час» обґрунтовує тезу, відповідно до якої проблематика існування економічної дійсності в її онтологічному сенсі у реальному часі вирішується у межах філософії мови. З точки зору гносеології мова віддзеркалюється у часі та еволюційно у ньому змінюється, тобто зрозуміти процес побудови мовної реальності можна тільки здійснивши аналіз її розгортання на лінійній осі реального часу. Можемо констатувати про те, що лінгвістичний еволюційний процес досліджується на матеріалах конкретно визначених мов у певній послідовності, але з точки зору онтологічного підходу ми розглядаємо загальну форму природного існування мови як світового феномену.

Мова є водночас і процесом, і результатом структуризації свідомістю людини предметно-означаючого континуума світу на осі реального часу. Вважаючи мову перш за все діяльністю людського духу, сенс такої діяльності полягає у тому, що свідомість людини постійно вибудовує предметно-означувану конфігурацію, яка віддзеркалює позамовний світ на лінійній осі реального часу.

Повна семантична структура мови має такий вигляд: безпосередня ознака – предмет – опосередковуюча ознака – опосередкована ознака. З одного боку, така структура є результатом відображення позамовної дійсності, від якої вона отримує свій зміст у вигляді предметно-властивої, а з другого, ознаки розташовуються на лінійній осі часу, що призводить до їх внутрішньомовної позиційної диференціації. По-суті, відбувається поєднання того, що було детерміновано дійсністю й тих подій, що були детерміновані реальним часом. Саме тому специфіка наявної структури констатується як мовної: відображає дійсність й у той самий час не залежить від неї.

Таким чином, виготовлення «предметів» економіко-виробничої сфери мовною свідомістю відбувається завдяки лінійній конфігурації відповідних йому ознак у процесі їх побудови на осі реального часу завдяки граматиці природної мови. З онтологічної точки зору сутність граматики полягає у виготовленні предмету, тому граматика функціонує раніше ніж процедура номінації та комунікації, всередині яких і функціонує готовий предмет, тобто з самого початку існування мови поняття «предмет – ознака» є нероздільними.

Підрозділ 2.2. «Мовно-комунікативні засади соціально-економічного діалогу та когнітивної взаємодії економічних практик» присвячений проблематиці форм і методів комунікації, яка займала місце елемента надбудови та не входила до системи виробничих сил з точки зору класичної теорії марксизму. У той час як пізнавальний процес цілісної структури господарсько-економічних явищ з необхідністю визначається процесом складного соціального акту, що може відбуватися завдяки діалогічній взаємодії між різнорівневими дискурсивними економічними практиками за допомогою мовних пізнавальних структур. Саме семантичний рівень вияву економіко-господарського буття забезпечує можливість дослідження механізму співвідношення смислового простору співіснування думок та форми істини, формуючи тим самим принципово нову якість комунікації у межах виробничої системи.

Окремим завданням для себе автор вважає звернення дослідницької уваги на дискусії стосовно мовних пізнавальних структур та діалогічної форми їх взаємодії в теорії комунікації. Аналізуються підходи комунікаційної теорії Р. Якобсона та надається їй критика Ж. Бодрійяром, проводиться паралель зі схожою структурою означення Ф. Соссюра та Бенвениста, тобто розглядається симулятивна модель комунікації; семантичний аналіз Р. Барта та Ю. Крістевой завдяки категорії діалогізму формулює таку теорію значення, яка вже вимагає відповідної теорії суб'єкта; звертаючись до робіт У. Еко, ми спостерігаємо можливий механізм надання гіпотетичній структурі онтологічного значення, формується єдиний семіотичний підхід до феномену комунікації за допомогою означуваних практик тощо.

Отже, когнітивна взаємодія економічних практик – це особливий спосіб отримання, передачі та осмислення знання в процесі комунікації, вона формується на основі пізнавальної діяльності цілісної людини в економічній сфері, для якої практика включає в себе ідеї, цінності, господарський досвід тощо. Важливим стає аналіз розуміння природи самих практик, які ми умовно поділяємо групи: 1) практики як чуттєво-предметна форма життєдіяльності; 2) дискурсивні практики,

які знаходяться у межах мовної свідомості та забезпечують напластування вербальних смислів на феномени господарсько-економічної дійсності. Когнітивність економічних практик виконує функцію не тільки збереження суб'єкту, а цілісно представляє його у єдності мислення, діяльності та чуттєвого сприйняття – такий підхід відповідає сучасній європейській екзистенційно-антропологічній традиції, а поняття когніції полягає у її єднанні з абстрактно-гносеологічною традицією, що представляється вже як діалог зазначених практик, які доповнюють одна одну.

Підрозділ 2.3. «Соціальний феномен формування вартості як зразок граматики сучасної економіки» аналізує сучасну ситуацію постіндустріальної економіки з паралельно існуючими декількома способами виробництва, а промисловий капітал, який був орієнтований на використання максимальних обсягів уречевленого постійного капіталу, швидко змінюється капіталом епохи Постмодерну, в якому пріоритету набуває використання нематеріального капіталу. Зазначені зміни соціально-економічної системи глобалізованого світу суттєво впливають на змістовне наповнення таких ключових категорій як вартість, гроші, капітал, робоча сила, праця тощо. Мова йде про те, що мінова вартість матеріальних і нематеріальних товарів залежить у кінцевому рахунку не від кількості вкладеної в них сукупної суспільної праці, а вмісту в них інформаційних знань та інтелекту людини. На відміну від сукупної суспільної праці знання та інтелект не можуть бути зведені до кількості абстрактної праці як її результат або еквівалент.

Таким чином, така своєрідна когнітивна трудова діяльність створює величину та співвідношення вартості товарів однозначно невизначеною та складно-прогнозованою, завдяки тому, що ігнорується «комунікативна» складова продукту виробництва. Неможливість виміряти сучасну працю у класичний спосіб унеможлиблює вимірювання й її вартості. Криза зазначених соціально-виробничих змін у теорії вартості вимагає перегляду сутнісних засад формування самої категорії вартості, а тим самим і самої системи еквівалентів на яких будується товарний обмін.

Класичне поєднання споживчої та мінової вартості розпадається у зв'язку з тим, що референціальна вартість була знищена, тобто зникає еквівалентність реальному змісту об'єктів й поступово сформулюється структурна гра цінностей, виникає феномен симуляції. Він полягає у тому, що всі знаки починають обмінюватися між собою, але вже більше не обмінюються ні з чим реальним, тобто правила детермінації еквівалентів у мові більше не працюють, так само більше не працюють цільові установки виробництва, а грошова одиниця перестає відповідати реальному виробництву та піддається неконтрольованій інфляції та спекуляціям.

У даному випадку ми спостерігаємо глибинні зміни в законі цінностей, тобто необхідним стає врахування постійного руйнування суспільних відносин, які регулюються цінністю, зникає детермінованість відносин – все це змінює загальний підхід до розуміння характеру існування самої економіки. У свою чергу, поняття знаку так само змінює своє значення, знак перестає бути формою структурного закону цінності, його уособлює така специфічна організація як код.

Справа полягає у тому, що ринковий закон вартості не означає детермінуючої ролі матеріального виробництва, так само як структурний закон цінності не визначає пріоритету певного знаку. Таку ситуацію утворюють паралельне існування двох складових: 1) ринковий закон вартості, розроблений Марксом на основі дослідження матеріального виробництва товарів; 2) структурний закон цінності, розроблений Соссюром на матеріалі лінгвістичного знаку. Але ринковий закон вартості фактично є законом еквівалентності, який повністю розповсюджується й на конфігурацію знака, коли еквівалентність означаючого та означеного забезпечують регулярний обмін референційними змістами. Як бачимо, класичний закон вартості одночасно функціонує як в системі виробництва, так й в сфері мови і, навпаки, структурний закон цінності забезпечує як не детермінованість зазначених сфер по відношенню одної до одної, так і, відповідно, до змісту кожної складової, тобто відбувається перехід від детермінованої сфери знаків до недетермінованої сфери коду.

Третій розділ - «Мовно-культурний простір економіко-виробничої діяльності як сфера лінгвістичної прагматології» – зосереджує увагу на діяльнісному змісті мови та лінгвістичних основах соціокультурного пізнання економічної реальності. Розв'язання поставлених завдань вимагає застосування автохтонного принципу з'ясування особливого історико-культурного досвіду, мови та специфічних принципів і засобів економіко-господарського життєзабезпечення того або іншого народу за умови постійного проживання на певній території.

У підрозділі 3.1. «Мовна реальність як інтерпретація економічного буття в українському інтелектуальному дискурсі» здійснюється соціально-філософський аналіз новітнього характеру економічних процесів в українському інтелектуальному дискурсі у єдиному руслі мозаїчних цивілізаційних перетворень сучасності за умови комунікаційного процесу як принципового перекладу однієї мови-діяльності на іншу. Результатом такої операції стає уособлення мовною реальністю форми соціально-економічного життя суспільства, а методологічну основу зазначеного підходу складає вітгенштейніанська ідея природної мови як уособлення «форми життя», що віддзеркалює стійку систему лінгвістичної та нелінгвістичної діяльності.

Такий підхід обґрунтовує аналіз механізму взаємодії системного характеру матеріального виробництва і світових економічних процесів з національною парадигмою економічного знання, яка забезпечує формування власного ментально-сміслового поля господарсько-виробничої діяльності кожного народу, тим більше, що першими джерелами дослідження економіко-господарських уявлень була слов'янська міфологія на основі язичницьких вірувань та здобуті археологічні пам'ятки.

Отже, у перших філософсько-богословських текстах ігнорується язичницький зміст тих понять, які надалі складуть термінологічну основу економіко-господарської сфери життєдіяльності. Мова не віддзеркалює значення речей і процесів певної сфери діяльності, а розкриває їх зміст і надає значення у межах практичної діяльності виробничо-матеріального характеру. Саме слова переводять у підсвідомість, а потім у свідомий зміст речей, який викарбовується в

менталітеті кожного народу. Дослідження генетики вживання економіко-господарських понять на певній історичній території, формування семіотичного простору соціально-економічної культури та процедури розпізнання її слів-знаків вибудовує систему розуміння економічного менталітету в українському інтелектуальному дискурсі.

Підрозділ 3.2. «Екзистенційні відносини символіко-економічних структур: предметне поле знаків і місце суб'єкта» акцентує увагу на дослідженні співвідношення між раціоналістичним характером епістемології та толерантним ставленням вчення про знакі стосовно протилежного характеру таких понять як «об'єктивно» і «суб'єктивно», по-суті, семантика на глибинному рівні символічних і референціальних структур поєднує принцип мінливості з певним принципом обмеження. Досліджується область взаємозв'язку між соціально-економічним знанням та можливостями його висловлювання, представлена складна залежність між предметним змістом висловлювання та його екзистенційними основами. Суб'єкт наділений здібностями конкретно-історичного інтерпретатора висловлювань втрачає центральне положення означуваного істиною мови, а сам аналіз демонструє своєрідне подвійне множення семантичних референтів уявлення: по-перше, використовуються ті засоби мови, які безпосередньо визначають самі речі; по-друге, відбувається звернення до штучно створених на засадах абстрактних регуляторів засобів мови, причому обидві зазначені складові аналізу не можуть ні співпадати, ні відокремитися одна від одної.

Отже, об'єкт соціально-економічного знання розпорошується між множиною позицій і не може набути значення єдиного цілого. Сам суб'єкт мовленнєвого спілкування опиняється між зазначеним подвійним напластуванням: з одного боку, спираючись на досвід або комунікацію він стає учасником нестійких і тимчасових подій мови; з іншого боку, в якості суб'єкту мови він буде позачасовим корелятором означення – такий підхід забезпечує практичну можливість перебудови відносин між екзистенційними і формальними умовами висловлювань, що забезпечує перехід до засад сучасної екзистенційно-антропологічної традиції.

У **висновках** підсумовано результати дослідження відповідно до мети та завдань дисертації визначені наступні найбільш істотні положення:

1. Ретроспективний аналіз джерел зазначеної проблематики надає підстави вважати, що плюралістичний характер методологічних підходів в системі сучасного національного знання зберігається, продовжується дискусія про взаємовплив мови та соціуму, спостерігається поступова зміна лінгвістичних кодів як перехід від однієї епістемологічної групи до іншої, актуалізується проблематика перекладу інформаційних джерел різних історичних періодів з однієї мови на іншу тощо. Відкритими темами для обговорення з боку наукового середовища залишається аналіз сфери соціально-економічних знань через призму дослідження мовних пізнавальних структур і граматики з метою пізнання зазначеної сфери реальності, визначаються певні правила застосування мовленнєвих практик, які забезпечують формування, передачу, засвоєння знань у процесі комунікативного спілкування.

2. Проблематика континууму категоріального апарату в архітектоніці сучасної економічної науки є питанням не тільки про сутнісні поняття соціально-

економічного буття людини і суспільства, але й вирішення проблеми тексту та нарративної мовної референції економічних знань. Способи конструювання соціально-економічного буття за допомогою пізнавальних мовних практик стають не тільки способом віддзеркалення структурних засад реального світу економіко-господарського процесу як варіанту ідентичності соціально-господарських взаємовідносин, а й відіграють активну роль в його створенні та функціонуванні.

3. Мовний потенціал створюється за рахунок акумуляції будь-якого знання реальних людських спільнот, опосередковано відображаючи глибинні структури їх соціального буття, у тому числі й економіко-виробничого. У межах мови такі знання набувають свою унікальну системність і когерентність, що в кінцевому рахунку обумовлює відносну самостійність закономірностей існування мови, утворюючих можливість спілкування та розуміння між різними людьми у межах тієї або іншої сфери діяльності. Крім того, на фоні протиріч переходу до принципово нових засад економіки відбувається структурне ускладнення самого пізнавального процесу, який починає включати специфіку оцінки не тільки економіко-господарських знань, їх гуманітарного характеру та смислового поля культури, а й з'являється потужний комунікаційно-інформаційний фактор впливу на систему формування сучасних символів і знаків у світовому господарському механізмі, що надає йому нелінійний непрогнозований характер поступу.

4. Стверджуючи про те, що мова є матеріальним носієм соціально-комунікативної взаємодії між людьми, визначено, що фундаментальна типологія граматики та фундаментальна типологія суспільно-економічних відносин є тотожними між собою. Відповідно, було сформовано принципові засади формування повної семантичної структури мови: безпосередня ознака – предмет – опосередковуюча ознака – опосередкована ознака, з урахуванням специфіки соціально-економічної діяльності людини. З одного боку, така структура є результатом відображення позамовної дійсності, від якої вона отримує свій зміст у вигляді предметно-властивої, а з другого, ознаки розташовуються на лінійній осі часу, що призводить до їх внутрішньомовної позиційної диференціації. Фактично, відбувається поєднання того, що було детерміновано дійсністю, і того, що було детерміновано реальним часом. Саме тому структура констатується як специфічно-мовна: відображає дійсність й у той самий час не залежить від неї.

Філософія мови розглядає три можливі варіанти існування у часі. Реальний час дає нам орієнтир фізичного часу, на осі якого розгортається фізичний світ. Далі ми стикаємося з видом мовного часу – це реальний час, на осі якого розгортається природна людська мова, а також інтенціональний або модальний час забезпечує процес поєднання говорючою людиною предмету та його ознак на осі реального часу. Як бачимо, мовний потенціал створюється за рахунок акумуляції будь-якого знання реальних людських спільнот, опосередковано відображаючи глибинні структури їх соціального буття, у тому числі й економіко-виробничого.

5. Діалог як форма мовно-комунікативної практики в системі економічного знання забезпечує процес сутнісної взаємодії поліфонічних підходів розуміння соціально-господарської реальності: по-перше, з формальної точки зору він завдяки логічним формам мислення продукує операційну методику необхідних засобів дослідження; по-друге, забезпечується формат концептуальної

узгодженості між собою соціально-економічних інтересів і мотивацій, способів аргументації та процедур, критеріїв оцінок тощо. Водночас така діалектика дослідження направлена не тільки на аргументовану доведеність знання, а звернена до сприймання міркувань інших людей та пропонує багатоваріантні способи включення отриманого нового знання у соціально-економічний контекст поряд з притаманними йому операціями та процедурами. У свою чергу, діалогічна методика постає як логіка забезпечення комплексного конструювання або реконструювання порозуміння між людьми на ґрунті аргументів, що підтверджують факт їх створення внаслідок отримання нових знань.

Таким чином, основним завданням діалогічної методики дослідження є забезпечення надійних підстав для створення інтелектуального консенсусу й універсалізації наукового знання, тобто забезпечується розповсюдження та надання суспільної значущості результатам дослідження. Діалоговий характер відносин і діалогічні методики стають перспективним соціально-світоглядним критерієм для теорії аргументації економічних знань та раціональним способом переконання різних верств громадянського суспільства з метою захисту своїх соціально-економічних інтересів.

6. Феномен вартості дозволяє з'ясувати процес того, як товари входять в систему обміну та як вони співвідносяться один з одним на принципах еквівалентності й аналогії, що в кінцевому рахунку надає можливість їх оцінити. Відповідно, вартість відповідає атрибутивній функції дієслова у загальній граматиці, коли констатація речення формує точку відліку мови. Постійний процес обміну забезпечується постійним розчленуванням вартості певного об'єкту всіма іншими оцінюючими вартостями, і саме тут вартість починає виконувати функцію зчленування, яку загальна граматика визнає за всіма недієслівними складовими речення, що виконують функцію іменування. Така гра вартостей дозволяє кожній частині багатства водночас бути як означуваною, так й означаючою складовою, а вартість так само стає водночас й дієсловом, й іменником, тобто теорія торгово-грошових відносин демонструє як будь-який об'єкт може набути функції означення у співвідношенні з іншим об'єктом і стати для нього постійним знаком. Крім того, така ситуація надає можливість проаналізувати процес, коли ніколи не зникаючий грошовий елемент може означати збільшення або зменшення багатства, як він може змінюватися по відношенню до вартості, яку представляє.

7. Архітектоніка соціально-економічних знань є історично сформованою структурою тих значень, людських навичок, умінь та соціально-економічних подій, яка надає смисл суспільному досвіду та знанням, вказує орієнтири, зразки, норми, які формують культурну специфіку національного господарського процесу. Вони виступають як символи та ідеї, що виражають і зумовлюють орієнтацію людей в сфері економічних відносин, у межах якої практика виробничо-господарського характеру та результати такої праці набувають сенс, аналізуються людьми завдяки пізнавальним комунікативно-мовленневим практикам. У результаті об'єктивний характер відповідності знань та речей, які постійно заповнюють реальний досвід людини протягом життя, в різних ціннісних координатах набуває неспівпадаючого смислу. Формується інтегральна

синтетична єдність у складній моделі «діалогічної» методології, яка включає в себе невизначеність та множинність систем відліку, забезпечуючи тим самим перехід від абстрактно-гносеологічної до сучасної екзистенційно-антропологічної традиції, відповідно, нового значення набуває аналіз природи внутрішньої гармонізації мови та соціально-економічної реальності.

8. Сучасна архітектура економічних знань постає в суспільстві, по-перше, у вигляді символів або знаків, якими фіксується інформація систем матеріального виробництва; по-друге, структурою взаємовідношень між людьми на основі господарських практик діалогу ідей та ментальних уявлень; по-третє, характером способів існування та перетворень, що включає в себе структуру та періодичність змін соціокультурних станів. Як бачимо, саме процес мовного формування економічної реальності створює можливість уречевлення енергії людей в результатах трудової діяльності, тому поняття структур життєдіяльного світу народу зберігаються у просторі його економічного буття у вигляді господарсько-виробничих матеріальних здобутків та текстів мислителів відповідної доби, які й є головною умовою формування його національного духовного потенціалу.

9. Основою семантичного аналізу економічних знань стає взаємний обмін між об'єктними та екзистенційними умовами висловлювання, забезпечується диференційована модальність зазначеного відношення, його структурність та рівні значень, відбувається процес розміщення термінів вказаного відношення в конкретне соціально-економічне поле їх існування. Семантика забезпечує процес систематизації, зближуючи всі нормативні інстанції та визнає дієвість функцій структурування як у тих мовах, за допомогою яких встановлюються зв'язки практичного господарсько-виробничого досвіду, так і тих, за допомогою яких предмети розподіляються в просторі економічних знань. Зазначений підхід забезпечує практичну можливість перебудови відносин між екзистенційними і формальними умовами висловлювань, що забезпечує перехід до засад сучасної екзистенційно-антропологічної традиції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Вихованець З.С. Постнекласичний дискурс сучасних економічних знань: соціально-філософський аналіз / З.С. Вихованець // Науковий часопис НПУ ім. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : [зб. наук. праць]. – К. : НПУ ім. Драгоманова, 2014. – № 31 (44). - С. 24-31.

2. Вихованець З.С. Мовна картина економічного світу: специфіка національного інтелектуального дискурсу / З.С. Вихованець // Гілея : науковий вісник : [зб. н. пр.] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К. : ВІР УАН, 2014. - Вип. 84. - С. 115-119.

3. Вихованець З.С. Соціальний феномен формування вартості як зразок граматики сучасної економіки / З.С. Вихованець // Гілея : науковий вісник : [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К. : ВІР УАН, 2015. - Вип. 96. - С. 253-257.

4. Вихованець З.С. Часовий вимір економічної реальності та структура мови: людина – соціально-економічна дійсність – реальний час / З.С. Вихованець //

Науковий часопис НПУ ім. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : [зб. наук. праць]. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. – № 35 (48). – С. 17-23.

Стаття в іноземному науковому виданні:

5. Вихованець З.С. Культура взаємовпливу економіко-виробничої діяльності та мовного потенціалу: феномен комунікації/ З.С. Вихованець // Гілея : науковий вісник : [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К. : ВІР УАН, 2015. – Вип. 94 (№ 3). – С. 266-270.

Статті в інших наукових виданнях та матеріали конференцій:

6. Вихованець З.С. Підвищення ефективності педагогічного менеджменту / З.С. Вихованець // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання підготовки фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : Збірник наукових праць. - Випуск 36. - Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. – Київ-Вінниця, 2013. - С. 97-100.

7. Вихованець З.С. Філософські аспекти переходу до нової парадигми «економіки сталого розвитку» / З.С. Вихованець // Шляхи підвищення ефективності навчального процесу у вищому навчальному закладі : Збірник науково-методичних праць учасників IV Всеукраїнської науково-методичної конференції (18 грудня 2013 р.) / Вінницький кооперативний інститут. – Вінниця, 2013. - С. 20-23.

8. Вихованець З.С. Безперервність поступу національної соціально-філософської думки у контексті смислів українського бароко / З.С. Вихованець // Duchowa polifonia Europy. – К. : Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. M. P. Dragomanowa w Kijowie, 2014. - С. 187-197.

9. Вихованець З.С. Перспективи вітчизняної економічної освіти в глобальній системі координат / З.С. Вихованець // Четверта всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю Сучасні соціально-гуманітарні дискурси : Матеріали Четвертої всеукраїнської науково-практичної конференції (22 березня, 2014 р.) – Дніпропетровськ, 2014. - С. 26-29.

10. Вихованець З.С. Лінгво-семантичний аналіз поняття «реальність» / З.С. Вихованець // Філософські проблеми сучасності : Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (присвяченої Всесвітньому дню філософії) (20 листопада, 2014 р.). – Херсон : РВВ «Колос», 2014. - С. 42-44.

11. Вихованець З.С. Сучасна технологічна реальність: проблематика самовираження та самореалізації особистості / З.С. Вихованець // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія : [збірник]. – Чернігів : ЧНТУ, 2015. – № 2 (6) – С. 7-12.

12. Вихованець З.С. Гуманістичний вимір теорії соціального захисту: реалії українського контексту / З.С. Вихованець // UKRAINE – EU. MODERN TECHNOLOGY, BUSINESS AND LAW : Kollektion of international scientific papers : in 2 parts. Kosice, Slovakia, March 30-April 2, 2015. - С. 140-144.

13. Вихованець З.С. Від громадянської ідеї блага до філософії життя / З.С. Вихованець // Проблеми громадянського поступу українського суспільства:

філософсько-правові та соціально-психологічні аспекти : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 21 січня 2015 р.). – Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2015. – С. 198-203.

14. Вихованець З.С. Легітимація теорії інтерпретації (на прикладі інституалізації теорії деконструкції) / З.С. Вихованець // Імперативи поступу України в умовах цивілізаційних викликів сучасного світу : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (27 січня, 2015 р.) / Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – С. 11-13.

АНОТАЦІЇ

Вихованець З. С. Мовна реальність сучасної архітекtonіки економічних знань: соціально-філософський аналіз. – Рукопис.

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. - Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2015.

У дисертації проаналізовано специфіку механізму формування мовної реальності архітекtonіки економічного знання як універсального засобу об'єктивізації індивідуальної свідомості та соціокультурної традиції в ситуації сучасних трансформаційних процесів у світовому господарстві. Презентовано авторське визначення мовної реальності у значенні феномену постнекласичного дискурсу як самоузгодженого тексту або граматично фіксованого способу знакового закріплення соціально-економічних смислів.

Обґрунтовано положення про те, що мовний потенціал створюється за рахунок акумуляції будь-якого знання реальних людських спільнот, опосередковано відображаючи глибинні структури їх соціального буття, у тому числі й економіко-виробничого. Континуальність мовної реальності економічних знань як органічної смислової цілісності розкривається завдяки дослідженню часового виміру економічної реальності та структури мови, аналізуються мовно-комунікативні засади соціально-економічного діалогу та когнітивної взаємодії економічних практик, а також проаналізовано соціальний феномен формування вартості як зразка граматики сучасної економіки та з'ясовані можливості граматичного пояснення метафізичного характеру такої категорії як вартість. Доводиться, що система понять та категорій створює архітекtonіку способів конструювання буття, тому надання змістовної характеристики існуючої соціально-економічної реальності набуває тотожності процесу мовного конструювання.

Ключові слова: людина, мовна реальність, архітекtonіка економічних знань, філософія граматики, феномен комунікації, діалогізм, мовно-культурний простір, лінгвістична праксеологія.

Выхованец З. С. Языковая реальность современной архитектоники экономических знаний: социально-философский анализ. – Рукопись.

Автореферат диссертации на соискание научной степени кандидата философских наук за специальностью 09.00.03 – социальная философия и философия истории. - Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2015.

В диссертации исследовано специфику механизма формирования языковой реальности архитектоники экономического знания как универсального способу объективизации индивидуального сознания и социокультурной традиции в ситуации современных трансформационных процессов в мировом хозяйстве. Презентовано авторское определение языковой реальности в значении феномена постнеклассического дискурса как самосогласованного текста или грамматически фиксированного способа знакового закрепления социально-экономических смыслов.

Обосновано положение о том, что языковой потенциал создаётся за счёт аккумуляции определённого знания реальных общественных сообществ, опосредовано отражающих глубинные структуры их социального бытия, в том числе и экономико-производственного. Континуальность языковой реальности экономических знаний как органической смысловой целостности раскрывается с помощью исследования временного измерения экономической реальности и структуры языка, анализа языковых коммуникативных основ социально-экономического диалога и когнитивного взаимодействия экономических практик, а также проанализировано социальный феномен формирования стоимости как образца грамматики современной экономики и выяснены возможности грамматического пояснения метафизического характера такой категории как стоимость. Доказывается, что система понятий и категорий создаёт архитектуру способов конструирования бытия, поэтому осуществление содержательной характеристики социально-экономической реальности отождествляется с процессом языкового конструирования.

Ключевые слова: человек, языковая реальность, архитектура экономических знаний, философия грамматики, феномен коммуникации, диалогизм, языково-культурное пространство, лингвистическая праксиология.

Vykhovanets. Z.S. Language reality of modern architectonics of economic knowledge: social-philosophical analysis. – Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Philosophy in the specialty 09.00.03 – social philosophy and philosophy of history. – National Pedagogical Dragomanov university. – Kyiv, 2015.

The thesis analyzes the specificity of the language reality formation mechanism of economic knowledge architectonics as a universal means of objectifying individual consciousness and socio-cultural tradition in the contemporary transformation processes in the world economy.

The author presents her own definition of linguistic reality in the sense of post nonclassical discourse phenomenon as a self-consistent text or a grammatically established sign fixing method of socio-economic meanings during its deployment on a linear axis in real-time. Due to the natural language grammar, via the cognitive linguistic practices, it represents the methods of constructing social and economic being and, actualizing its potential meanings, provides a systemic construction of understanding the economic mentality of a certain nation. It is proved that the system of concepts and categories creates the architectonics of being construction; therefore, the substantial characteristic of the existing socio-economic reality acquires a sameness of language construction process.

Outlining the issues of the categorical apparatus continuum in the modern economic

science architectonics, the author argues that these issues are not only about the essential concepts of person's and society social and economic being but also include an issue of a solution to textuality, as well as an issue of a narrative language feature of economic knowledge. Methods for constructing social and economic being using cognitive linguistic practices become not only a reflection way of the structural principles of real world economic and industrial process as an option for the identity of social and industrial relationships, but also play an active role in its creation and functioning.

The author justifies the statement that language potential is created on account of the accumulation of any real knowledge of human communities, indirectly reflects the deep structures of their social being, including those of economic and industrial. Within the scope of language, such knowledge acquires its unique consistency and coherence, which ultimately determines the relative independence of language patterns existence, creating the possibility of communication and understanding between different people within a particular field. Moreover, on the controversy background of transition to fundamentally new economy foundations the structural complexity of the cognitive process that starts to include not only the specific assessment of economic and industrial knowledge, its humanitarian character and semantic field of culture, but there is a powerful communication and information impact factor on the modern symbols and signs system formation in the global economic mechanism, which confers upon it an unpredictable nonlinear character development.

It is revealed the social phenomenon of value formation as a model of modern economy grammar, and the possibilities of grammatical explanation of metaphysical nature of such category as value are clarified. It is proved that the value corresponds to an attribute function of a verb in universal grammar when a sentence statement forms a starting point of a language. Henceforward the constant exchange process is ensured by constant value dismemberment of a particular object by all other appreciating values, but it is here the cost begins functioning as a joint, which the universal grammar recognizes per all nonverbal components in a sentence, which function as a naming.

Another priority task is the analysis of the discussions about the cognitive- linguistic structures and dialogic form of their cooperation in communication theory, but examining the linguistic reality of social and economic being in the form of text, we consider a person as the main object of this study. The original text of modern economic culture, which includes people's ideology and mental peculiarities of their interaction system, method and nature of social and economic existence, a peculiar sign system in the form of fixed information, is formed in this way. This cognitive nature of the cognitive interaction of economic practices creates opportunities for the process of people energy reification in economic and production results of economic activity and social and moral values of its practical use. They have value-oriented social character; help translate scientific knowledge to interested structures of society; this defines the objective nature of research, the main result of which is the achievement of truth as plural processuality of knowledge production, which is inextricably linked with the concept of economic justice, benefits and material goods.

Keywords: person, linguistic reality, philosophy of grammar, social and economic being, communication phenomenon, dialogism, language and cultural space, linguistic praxeology.

Підписано до друку 26.10.2015 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 прим. Зам. № 528.
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.